

Sygn. akt: I C 154/15

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 marca 2017 roku

Sąd Okręgowy w Gliwicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodnicząca:	SSR del. Katarzyna Sztymelska
Protokolant:	sekr. sądowy Aleksandra Strumiłowska

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2017 roku w Gliwicach

sprawy z powództwa D. P.

przeciwko B. P. (1)

o zapłatę

- 1) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 77.188,25 (siedemdziesiąt siedem tysięcy sto osiemdziesiąt osiem 25/100) złotych z odsetkami ustawowymi za opóźnienie począwszy od 1 września 2016 roku;
- 2) oddala powództwo w pozostałej części;
- 3) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3.502,90 (trzy tysiące pięćset dwa 90/100) złote tytułem zwrotu kosztów procesu;
- 4) nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gliwicach kwotę 5.601,06 (pięć tysięcy sześćset jeden 6/100) złotych tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych,
- 5) nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gliwicach kwotę 4.582,68 (cztery tysiące pięćset osiemdziesiąt dwa złote 68/100) złotych tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych.

SSR del. Katarzyna Sztymelska

Sygn. akt I C 154/15

## UZASADNIENIE

Powód D. P. pozwem złożonym 26 czerwca 2015 roku domagał się zasądzenia od pozwanej B. P. (1) kwoty 171.750 złotych wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia złożenia pozwu oraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. z tytułu zachowku.

W uzasadnieniu D. P. podał, że należy do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłym ojcu L. P., a jego udział w spadku wyniósłby 1/2. Na mocy testamentu spadek nabyła w całości pozwana, natomiast powód nabył na zasadzie zapisu windykacyjnego własność broni palnej myśliwskiej i broni kulowej. Powód otrzymał również tytułem zapisu

zwykłego trofea myśliwskie. Wywodził, iż w skład spadku po ojcu wchodzi nieruchomość lokalowa położona w G. przy ul. (...), nieruchomość gruntowa położona w J., gmina Ż., udział 1/2 w ruchomości samochodzie osobowym S. (...). Do spadku należy również doliczyć darowizny uczynione przez spadkodawcę bezpośrednio przed śmiercią w postaci udziału w nieruchomości lokalowej położonej w Z. oraz udziału w nieruchomości gruntowej zabudowanej położonej w J.. Łącznie powód uzasadniał, iż należny jego osobie zachówek po odliczeniu zapisu zwykłego i windykacyjnego wynosi 171.750 zł.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa przyznając, iż powód jest synem zmarłego L. P. z pierwszego małżeństwa. Pozwana zakwestionowała uwzględnienie jako składnika majątkowego polegającego rozliczeniu między stronami własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu położonego w Z., darowego na rzecz córki pozwanej wywodząc, iż nieruchomość stanowi składnik majątku osobistego pozwanej. W uzasadnieniu stanowiska B. P. (1) kwestionowała również przedstawione przez powoda wyliczenia odnośnie wartości aktywów majątku spadkowego po zmarłym mężu. Wskazała, że powód zawyżył wartość nieruchomości w G. oraz w J., a także wartość darowanej przez spadkodawcę nieruchomości w J.. Zarzuciła, iż powód nie uwzględnił, iż spadkodawca uczynił również darowizny na jego rzecz w łącznej kwocie 40.000 zł, a także wysokiej wartości broni myśliwskiej broni i kulowej oraz kolekcji trofeów myśliwskich, których łączną wartość pozwana określiła na 50.000 zł. Tym samym wywodziła, iż darowizny dokonane przez spadkodawcę na rzecz powoda jako syna oraz zapisy zwykłe i windykacyjne wyczerpują zachówek należny powodowi.

### **Sąd ustalił następujący stan faktyczny:**

Na podstawie testamentu notarialnego sporządzonego w dniu 2 stycznia 2015r. L. P. powołał do całego spadku żonę – pozwaną B. P. (1).

Spadkodawca L. P. miał jednego syna - powoda D. P. z pierwszego małżeństwa z B. P. (2) (obecnie F.).

L. P. zmarł 6 lutego 2015 roku w G.. Pozostawiony przez spadkodawcę testament notarialny został otwarty i ogłoszony 28 kwietnia 2015r. Na mocy aktu poświadczenia dziedziczenia z dnia 28 kwietnia 2015r. spadek po zmarłym mężu z mocy testamentu przypadł żonie B. P. (1). Z tytułu zapisu windykacyjnego zawartego w testamencie własność broni palnej myśliwskiej- dubeltówki, broni kulowej łowieckiej – sztucera, udział we własności samochodu osobowego marki M. rok produkcji 2004r. z chwilą otwarcia spadku miał przypaść powodowi. Pozwana przyjęła spadek wprost, a powód przyjął zapis windykacyjny w postaci broni myśliwskiej oraz zapis zwykły w postaci trofeów myśliwskich. Nie otrzymał udziału w samochodzie, który został sprzedany za życia spadkodawcy.

Dowód: kopia aktu notarialnego stanowiącego testament z dnia 2 stycznia 2015r. rep. A nr (...)– k. 9-11; kopia aktu notarialnego protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu z dnia 28 kwietnia 2015r. rep. A nr (...) (k. 12-13), kopia aktu notarialnego protokołu przyjęcia oświadczenia o przyjęciu spadku oraz przyjęciu zapisu windykacyjnego z dnia 28 kwietnia 2015r. (k. 14-15), akt poświadczenia dziedziczenia z dnia 28 kwietnia 2015r. (k. 16,17).

L. P. był jedynym właścicielem nieruchomości - mieszkania położonego w G. przy ul. (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). Nieruchomość położona jest w pobliżu ścisłego centrum G., dobrze skomunikowanego. Kamienica, w której usytuowany jest lokal mieszkalny pochodzi z lat 40 tych ubiegłego stulecia. Elewacja kamienicy jest odnowiona, a klatka schodowa utrzymana w dobrym stanie. Lokal mieszkalny usytuowany na drugim piętrze (3 kondygnacje) ma powierzchnię 101,50 m<sup>2</sup>. Składa się z trzech pokoi, kuchni, łazienki i spiżarki. Stan lokalu biegły ocenił jako przeciętny-dobry, a materiały zastosowane do wykończenia określił jako średniej klasy. Mieszkanie jest wyposażone w instalacje wodno-kanalizacyjną, elektryczną, radiowo – telewizyjną oraz domofonową. Wartość rynkowa nieruchomości została oszacowana przez biegłego na kwotę 288.564 zł.

Dowód: odpis zwykły księgi wieczystej (...) (k.210), przesłuchanie stron protokołów oraz zapis audio wideo z rozprawy w dniu 22 marca 2017r k. 467-469 i 471, opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości K. F. z lipca 2016r. (k. 258-287).

Oprócz nieruchomości położonej w G. L. P. był również jedynym właścicielem nieruchomości gruntowej o powierzchni 0,0640 ha, położonej w J., gmina Ż., dla której Sąd Rejonowy w Myszkowie prowadzi księgą wieczystą o numerze (...). Działka położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy letniskowej i lasów, a także stawów hodowlanych, co w połączeniu z nasilonymi opadami deszczu może powodować ewentualne podmakanie i zalewanie działki. Ma nieregularny kształt i jest ogrodzona siatką rozpiętą na metalowych słupach z osadzoną przy wejściu drewnianą bramą wjazdową. Teren działki jest użytkowany zgodnie z przeznaczeniem jako teren rekreacyjny (letniskowy), uporządkowany i zagospodarowany. Nieutwardzona działka jest częściowo zadrzewiona pojedynczymi sosnami, świerkami i brzoźami. Na terenie działki posadowiony jest obiekt budowlany-barakowóz w złym stanie technicznym. Działka, która posiada użytek PsV – pastwiska trwałe, ma dostęp do wody i prądu. Wartość rynkowa nieruchomości została określona przez biegłego na kwotę 13.107 zł.

Dowód: kopie dokumentów z akt wieczystoksięgowych Sądu Rejonowego w Myszkowie Kw (...), opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości K. F. z lipca 2016r. (k. 290-318)

L. P. oraz pozwana na podstawie umowy ustanowienia i przeniesienia odrębnej własności lokalu z 24 października 2008 roku nabyli na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej prawo własności nieruchomości-lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku mieszkalnym położonym w Z. przy ul. (...) – S. w klatce numer (...) dla której Sąd Rejonowy w Gliwicach prowadzi księgę wieczystą nr (...). L. i B. małżonkowie P. w dniu ustanowienia i przeniesienia odrębnej własności lokalu oświadczyli, że przysługuje im w ustawowej wspólności majątkowej spółdzielcze prawo do lokalu opisanego wyżej (§ 2 aktu notarialnego z dnia 24 października 2008r. k.48). Spadkodawca i pozwana w dniu 31 grudnia 2014r. , a więc na miesiąc przed otwarciem spadku, dokonali darowizny wskazanego lokalu córce pozwanej M. J.. Nieruchomość położona jest w pobliżu ścisłego centrum Z. i dobrze skomunikowana. Lokal nr (...) mieści się na szóstym piętrze budynku wielorodzinnego. Ma łączną powierzchnię 52,41 m<sup>2</sup> i składa się z dwóch pokoi, kuchni, łazienki, toalety i przedpokoju. Stan mieszkania jest dobry. Zastosowane do wykończenia materiały są średniej klasy. Jest wyposażony w instalację wodno-kanalizacyjną, elektryczną, gazową, centralnego ogrzewania, radiowo – telewizyjną oraz instalację domofonową. Budynek jest ocieplony, a elewacja odnowiona. Biegły ocenił stan nieruchomości na datę dokonania darowizny 31 grudnia 2014r. Wartość rynkowa nieruchomości, według cen na lipiec 2016r., została określona przez biegłego na kwotę 144.600 zł, a tym samym wartość 1/2 części udziału nieruchomości na 72.300 zł.

Dowód: kopie dokumentów z akt wieczystoksięgowych Rejonowego w Zabrze Kw (...): kopia aktu notarialnego umowy darowizny z dnia 31 grudnia 2014r. rep. A nr (...) kopia aktu notarialnego ustanowienia i przeniesienia odrębnej własności lokalu 24 października 2008r. (k. 46-50), opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości K. F. z lipca 2016r. (k. 227-256)

Do L. P. należał również udział w 1/4 części nieruchomości położonej w J. (województwo (...)) przy ul. (...) stanowiącej przedmiot użytkowania wieczystego obejmujący działkę o powierzchni 0,0798 ha zabudowaną budynkiem mieszkalnym oraz zabudowaniami gospodarczymi, dla której Sąd Rejonowy w Jarosławiu prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). Spadkodawca dnia 18 grudnia 2014r. darował przedmiotowy udział wynoszący 1/4 części w użytkowaniu wieczystym opisanej działki gruntu oraz we własności budynku mieszkalnego i zabudowania gospodarczego swojej siostrze J. W.. Działka gruntu stanowiąca przedmiot darowizny ma regularny kształt, jest płaska, położona w pierwszej linii zabudowy, w rejonie zabudowy mieszkalnej. Budynek mieszkalny położony jest we frontowej części działki, a budynek gospodarczy w środkowej części działki. Działka ogrodzona jest ze wszystkich stron, stalowym płotem na podmurówce, z bramą wjazdową i furtką we frontowej części działki. Teren działki za budynkiem porośnięty jest roślinnością trawiastą, zakrzewieniem oraz uprawami warzywnymi (przydomowy ogródek). Budynek mieszkalny parterowy i częściowo podpiwniczony ma 186,87 m<sup>(2)</sup>. Został zrealizowany w technologii tradycyjnej, murowanej w latach przedwojennych - 1920r. Wyposażony jest w instalacje miejskie – wodno-kanalizacyjną, gazową, elektryczną, centralnego ogrzewania. Stan techniczny budynku biegły ocenił jako zadowalający, z uwagi na wyremontowane pokrycie dachowe z blachy trapezowej, ocieplenie i otynkowanie. Standard pomieszczeń należy określić jako niski. Funkcjonalnie obiekt stanowi budynek dwurodzinny, ze wspólnym wejściem i wspólną klatką

schodową. Biegły ocenił stan nieruchomości na chwilę dokonania darowizny tj. na dzień 18 grudnia 2014r. Wartość rynkowa nieruchomości została określona przez biegłego na kwotę 188.937 zł (ceny z sierpnia 2016r), a tym samym wartość ¼ części udziału nieruchomości na kwotę 45.234 zł.

Dowód: kopie dokumentów z akt wieczystoksięgowych Sądu Rejonowego w Jarosławiu (...) (k. 150-167) : kopia aktu notarialnego umowy darowizny z dnia 18 grudnia 2014r. rep. A nr (...) (k. 156-157), opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości K. F. z sierpnia 2016r. (k. 322-359) .

L. P. wraz z żoną byli właścicielami samochodu osobowego marki S. (...) o wartości 20.000 zł. Zgromadzili również oszczędności w Banku (...) w wysokości 10.000 zł.

Bezsporne

Tytułem zapisu windykacyjnego powód otrzymał od ojca broń palną myśliwską – dubeltówkę oraz broń kulową łowiecką – sztucer. Według stanu na dzień otwarcia spadku biegły z zakresu wyceny nieruchomości określił wartość dubeltówki na kwotę 550 zł, a sztucera na kwotę 900 zł. Zapis windykacyjny obejmował również udział w nieruchomości samochodzie osobowy marki M. (...), przy czym samochód został sprzedany przed za życia spadkodawcy i wszedł do masy spadkowej (bezsporne).

Dowód: kopia aktu notarialnego stanowiącego testament z dnia 2 stycznia 2015r. rep. A nr (...) – (k. 9-11); kopia aktu notarialnego protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu z dnia 28 kwietnia 2015r. rep. A nr (...) (k. 12-13), kopia aktu notarialnego protokołu przyjęcia oświadczenia o przyjęciu spadku oraz przyjęciu zapisu windykacyjnego z dnia 28 kwietnia 2015r. (k. 14-15, opinia biegłego z zakresu wyceny nieruchomości z dnia 12 grudnia 2016r. (k. 391-413).

Powód otrzymał ponadto tytułem zapisu zwykłego trofea myśliwskie spadkodawcy o wartości 10.000 zł.

Bezsporne

Powód otrzymał również od ojca darowizny w postaci wpłaty kwot na pokrycie kosztów partycypacji budowy lokalu mieszkalnego w G. przy ulicy (...): dnia 21 marca 2002r. kwotę 2.000 zł, dnia 24 kwietnia 2002r. kwotę 12.517 zł oraz dnia 17.06.2002r. kwotę 12.517 zł łącznie 27.034zł. L. P. nie uczestniczył w kosztach partycypacji drugiego lokalu przy ul. (...), o przydział którego powód wraz z rodziną wystąpił w 2007r. D. P. z żoną zaciągnęli na ten cel umowę kredytu własny kąt lokatorski Banku (...) S.A. Partycypantem pierwszego mieszkania przy ul. (...) był L. P., a drugiego przy ul. (...).

Dowód: kopie dowodów wpłat dokonanych przez L. P. (k. 63), potwierdzenia przelewów (k. 64, 65), kopia umowy kredytu własny kąt hipoteczny (k. 69-77), przesłuchanie powoda protokół oraz zapis audio wideo z rozprawy w dniu 22 marca 2017r (k. 467-469 i 471), częściowo zeznania świadka T. M. zapis audio wideo z rozprawy w dniu 26 listopada 2015r (k. 84,85), częściowo zeznania świadka A. P. protokół oraz zapis audio wideo z rozprawy w dniu 25 lutego 2016r. (k. 184 i 187), kopia umowy kredytu własny kąt lokatorski z dnia 15 lutego 2008r. (k. 69-77) kopii umowy w sprawie partycypacji kosztów budowy z dnia 15 mara 2002r. (k. 60,61) oraz z dnia 17 stycznia 2008r.(k. 78-79).

Opisany stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie wskazanych powyżej dowodów z dokumentów prywatnych, co do których nie było podstaw, by uznać je za niewiarygodne. Dowody z dokumentów urzędowych zostały sporządzone przez uprawnione osoby, w granicach ich kompetencji, a zatem były w pełni wiarygodne.

Za trafną, spójną, stanowczą i kompletną sąd uznał opinię złożoną przez biegłego z zakresu szacowania wartości nieruchomości. Przedmiotowa opinia została sporządzona sumiennie zgodnie ze zleceniem Sądu, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności istotnych dla poczynienia niezbędnych ustaleń faktycznych. Ujawniała ona tok myślenia biegłego. Strony nie składały do opinii zarzutów. Sąd oparł się również na opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości, odnośnie broni stanowiącej przedmiot zapisu windykacyjnego, która to opinia również jest spójna,

kompletna oraz zgodna ze zleceniem. Opinia biegłego z zakresu szacowania ruchomości również nie była kwestionowana przez strony.

Zasadniczo w razie rozbieżności między oświadczeniami stron a treścią odpisów aktów notarialnych, co do podmiotów prawa własności jak i podlegających zaliczeniu darowizn, Sąd rozstrzygnął na korzyść dowodów z dokumentów urzędowych, albowiem zostały one sporządzone przez profesjonalistów, nie wspominając o wiążących się z nimi domniemaniami. Pozwana nie potrafiła racjonalnie wytłumaczyć i wykazać sprzeczności między twierdzeniem, iż lokal położony w Z. stanowi jej majątek osobisty w świetle treści aktu notarialnego z dnia 24 października 2008r. oraz wspólnie dokonanej przez spadkodawcę i pozwaną darowizny na rzecz jej córki aktem z dnia 31 grudnia 2014r. Sąd rozstrzygnął również na korzyść dokumentów prywatnych w zakresie darowizny dokonanej na rzecz powoda poprzez pokrycie kosztów partycypacji w budowie pierwszego mieszkania przy ul. (...). Należy wskazać, iż zeznania zarówno świadków jak i stron w tym zakresie są dalece niespójne. Powód wskazuje, iż zmarły ojciec pokrył jedynie kwotę 14.517 zł tytułem partycypacji, a 12.000 zł otrzymał od swojej matki, a pierwszej żony spadkodawcy B. F., która z kolei twierdzi, iż przekazała byłemu mężowi 10.000 zł (zapis audio video z rozprawy k. 187 - 00:12:18). Pozwana z kolei uważa, iż mąż poniósł koszt połowy partycypacji czyli 30.000 zaś drugą część poniosła B. F., które to kwoty są oczywiście sprzeczne z dowodami z dokumentów czy zeznaniami pozostałych świadków wykazujących, iż koszt partycypacji wynosił 27.034 zł. Przywołaną kwotę na rzecz (...) Spółki z o.o. w G., jak wynika z pisemnych potwierdzeń (k.63) wpłacił spadkodawca L. P.. Sąd w oparciu o dowody wpłat na łączną sumę 27.034 zł ustalił, iż w takiej wysokości ojciec dokonał w 2002r. darowizny na rzecz syna - powoda. Odnośnie dalszych darowizn, których dokonania wywodzi pozwana, Sąd również opiera się na dokumentach, z których wynika, iż koszty drugiej partycypacji poniósł powód z żoną zaciągając między innymi na ten cel kredyt własny kąt lokatorski. Brak potwierdzenia jakiegokolwiek wpłaty od ojca na rzecz powoda ponad pierwszą partycypację. Ponadto zeznania świadka T. M. potwierdzają jedynie, rolę i inicjatywę zmarłego przy uzyskaniu pierwszego mieszkania. Potwierdzają fakt korzystania z pożyczek w zakładzie pracy, lecz świadek ten nie znał sposobu przeznaczenia pobranych pożyczek oraz wysokości osobistych wpłat L. P. tytułem partycypacji.

Wartość ruchomości w postaci samochodu S. (...), kwotę środków zgromadzonych na koncie w Banku (...) oraz wartość zapisu zwykłego czyli trofeów myśliwskich Sąd uznał za ostatecznie bezsporną w świetle: procesowych oświadczeń stron oraz niekwestionowania ich przez strony w tak przyjętej kwocie.

### **Sąd zważył, co następuje:**

W ustalonym stanie faktycznym powództwo zasługuje na częściowe uwzględnienie.

Przepis art. 991 § 1 i 2 k.c. stanowi, że zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Kodeks cywilny realizuje więc ochronę najbliższych członków rodziny zmarłego przede wszystkim przez zachówek. Zachówek to określona wartość, którą najbliższe osoby powinny otrzymać w postaci w postaci darowizny, powołania do spadku lub zapisu (zwykłego lub windykacyjnego).

Obliczenie zachowku polega na ustaleniu wysokości sumy pieniężnej jakiej uprawniony do zachowku może domagać się na podstawie art. 991 § 2 k.c. od spadkobiercy powołanego. Samą wysokość zachowku ustala się za pomocą obliczeń, które w zasadzie przebiegają w trzech etapach: najpierw ustala się udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku, udział ten jest wyrażony odpowiednim ułamkiem, potem ustala się substrat zachowku, który po przemnożeniu przez ułamek, który wyraża udział stanowiący podstawę do obliczenia zachowku, daje nam poszukiwaną wielkość, czyli wysokość zachowku. Aby ustalić substrat zachowku należy przede wszystkim określić tzw. czystą wartość spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę między wartością stanu czynnego spadku a

wartością stanu biernego spadku. Na substrat zachowku składa się czysta wartość spadku i niektóre darowizny zdziałane przez spadkodawcę. Przy obliczeniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, stosownie do przepisów poniższych, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę – art. 993 k.c. Przy obliczaniu zachowku, zgodnie z przepisem art. 994 § 1 k.c. nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób nie będących niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku. Przywołany przepis art. 994 § 1 k.c. wymienia darowizny, które są wyłączone od obowiązku doliczania do spadku przy obliczaniu zachowku. Nieco zawila stylistyka art. 994 § 1 k.c. wywołała w praktyce pewne trudności i pomyłki. Prawidłowa wykładania powinna być taka, że nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych oraz darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty przed otwarciem spadku na rzecz osób trzecich, tj. innych niż spadkobiercy i uprawnieni do zachowku. A contrario należy przyjąć, iż podlegają zaliczeniu darowizny uczynione na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku bez względu na datę ich dokonania (tak Komentarz do kodeksu cywilnego red. dr Konrad Osajda, Wydawnictwo C.H. Beck z 2013r. )

Zgodnie z przepisem art. 996 k.c. zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz uprawnionego do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawniony do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkobierców na rzecz wstępnego. Cytowany przepis stanowi potwierdzenie normy wynikającej z art. 991 § 2 k.c. zgodnie z którą zachówek może być pokryty przez powołanie do spadku, zapis lub darowiznę. Brak jest wyraźnej regulacji, z której wynikałoby że na zachówek uprawnionego zalicza się mu wartość odziedziczonego spadku i otrzymanego zapisu zwykłego – jest to jednak oczywiste. Artykuł 996 k.c. dla jasności wyraża to *expressis verbis* w odniesieniu do darowizny i zapisu windykacyjnego, które nie wchodzi w skład spadku. Dotyczy to jednak tylko tych darowizn, które wpływają na wielkość zachowku, a zatem zostały doliczone do spadku (tak Komentarz do kodeksu cywilnego red. dr Konrad Osajda, Wydawnictwo C.H. Beck z 2013r. ).

Sąd Najwyższy wskazał, iż obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu. (por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147).

Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z daty ustalenia zachowku. Wartość zapisu windykacyjnego oblicza się według stanu z chwili otwarcia spadku, a według cen z daty ustalenia zachowku.

Spadkodawca L. P. na podstawie testamentu notarialnego sporządzonego w dniu 2 stycznia 2015r. powołał w całości do dziedziczenia żonę B. P. (1), co zostało stwierdzone aktem poświadczenia dziedziczenia z dnia 28 kwietnia 2015r.

Powodowi jako jedynemu synowi spadkodawcy przysługuje zatem uprawnienie do żądania zachowku od pozwanej, przy czym - biorąc pod uwagę wiek powoda w dacie otwarcia spadku i brak podstaw do przyjęcia, że był on trwale niezdolny do pracy - na podstawie art. 991 § 1 k.c. in fine wysokość zachowku mu przysługującego stanowi  $\frac{1}{2}$  wartości udziału spadkowego który przypadłby mu w razie dziedziczenia ustawowego, a zatem  $\frac{1}{4}$  wartości udziału.

Kolejnym korkiem w przedmiotowej sprawie jest określenie substratu zachowku, który tworzy czysta wartość spadku powiększona o darowizny doliczane do spadku oraz zapisy windykacyjne. Przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się jednak długów z tytułu zapisów zwykłych i poleceń. Sąd samodzielnie ustala skład i wartość spadku.

Bezspornie w skład spadku wchodzi dwie nieruchomości, których wyłącznym właścicielem był spadkodawca: lokal mieszkalny położony w G. przy ulicy (...) oraz nieruchomość gruntowa położona w J., gmina Ż.. Wartość mieszkania w G. biegły wycenił na 288.564 zł, a nieruchomości w gminie Ż. na 13.107 zł, według stanu na dzień otwarcia spadku oraz aktualnych cen, tj. cen z lipca 2016r.. Wartość nieruchomości określona przez biegłego nie była przez strony kwestionowana. Do wartości spadku należy również doliczyć udział w nieruchomości samochodzie osobowym marki S. i strony bezspornie przyjęły, iż jego wartość wynosi 10.000. Odnośnie środków na rachunkach bankowych strony

ostatecznie ustaliły, iż wspólne oszczędności małżonków zgromadzone w (...) Banku (...) S.A. wynosiły 10.000 zł, a więc zaliczeniu podlega udział w 1/2 - kwota 5.000 zł.

Podstawę obliczenia zachowku stanowi również wartość darowizn uczynionych przez spadkodawcę, tj. wartość darowizny dokonanej na rzecz siostry spadkodawcy jak i córki pozwanej. Obdarowane nie należały do kręgu spadkobierców ustawowych przy czym darowizny na ich rzecz zostały dokonane na miesiąc przed otwarciem spadku (w grudniu 2014r.) i tym samym ich wartość polega zaliczeniu na substrat zachowku zgodnie z przepisem art. 994 § 1 k.c.

Bezspornie L. P. darował swojej siostrze J. W. cały swój udział wynoszący 1/4 części w użytkowaniu wieczystym działki gruntu oraz we własności budynku mieszkalnego i zabudowania gospodarczego stanowiących odrębną nieruchomość położonych w J. przy ul. (...). Zgodnie z art. 995 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku. Darowizna została dokonana w dniu 18 grudnia 2014r. i biegły oszacował łączną wartość nieruchomości według stanu na dzień darowizny i aktualnych cen na kwotę 180.937 zł, a więc wartość udziału stanowiącego przedmiot darowizny wynosi 45.234 zł (ceny na sierpień 2016r.).

Sąd uznał, iż obliczając zachowek należy również doliczyć wartość darowizny dokonanej przez spadkodawcę na rzecz M. J. córki pozwanej, a więc nie należącej do kręgu spadkobierców ustawowych. Sąd oparł się na dokumentach urzędowych (aktach notarialnych, wypisach z ksiąg wieczystych) i wynikających z nich domniemań. W 2008r. L. P. wraz z drugą żoną pozwaną B. P. (1) nabyli wyodrębniony lokal przy ul. (...) – S. w Z. oświadczając, iż przysługuje im w ustawowej wspólności majątkowej spółdzielcze lokatorskie prawo do wyżej opisane lokalu. Nabywcy czyli małżonkowie P. wnieśli o wpisanie prawa własności na rzecz L. i B. P. (1) w ustawowej wspólności majątkowej. W ocenie Sądu mocą powyższych oświadczeń małżonkowie dokonali rozszerzenia wspólności ustawowej o wskazany wyżej odrębny lokal. Odnosząc się nadto do domniemań wynikających z treści księgi wieczystej należy wskazać, iż domniemanie powyższe nie został obalony przez pozwaną na przykład w trybie powództwa o ustalenie treści księgi wieczystej. Sąd uznał, iż wyodrębniony lokal stanowił przedmiot małżeńskiej wspólności ustawowej, co wprost wynika z oświadczeń stron z 2008r. zawartych w akcie notarialnym oraz treści księgi wieczystej. Małżonkowie P. następnie wspólnie darowali wyodrębniony lokal córce pozwanej. Tym samym w oparciu o cytowaną przez pozwaną uchwałę z dnia 22 kwietnia 2015r. w sprawie III CZP 13/15, (dotycząca jak zasadnie podnosił powód podziału majątku dorobkowego i sytuacji gdy lokatorskie prawo do lokalu przysługiwało jedynie temu małżonkowi, który następnie wykupił je do majątku osobistego), nie sposób czynić ustalenia wbrew domniemaniom wynikającym z dokumentów urzędowych, w tym treści księgi wieczystej, aktów notarialnych i zawartych tam oświadczeń stron. Cytowana uchwała z 22 kwietnia 2015r. odnosi się do zasady surogacji określonej w przepisie art. 33 pkt. 10 k.r. i o. Tymczasem małżonkowie P. oświadczyli, iż przysługuje im we wspólności ustawowej lokatorskie spółdzielczego prawo do lokalu i w zamian za przysługujące im prawo we wspólności ustawowej nabyli do wspólności odrębny lokal. W niniejszej sprawie nie mamy więc do czynienia z przypadkiem nabycia przedmiotów majątkowych w zamian za składniki majątku osobistego o którym stanowi przepis art. 33 pkt. 10 k.r. i o i cytowana uchwała w sprawie III CZP 13/15. Na marginesie należy nadto wskazać, iż cytowana uchwała nie spotyka się z pełną aprobatą w doktrynie ponieważ warunkiem surogacji jest aby nowy przedmiot został nabyty w sensie ekonomicznym kosztem majątku osobistego. Tymczasem reguła wprowadzona przez nowelę czerwcową z 2007r. ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych powróciła do zasadniczej idei o charakterze uwłaszczeniowym wprowadzając rozwiązania najkorzystniejsze z możliwych dla zainteresowanych członków. W praktyce spółdzielcy nabywali przekształcone prawo bezkosztowo. Tym samym w sensie ekonomicznym nie dochodzi do nabycia nowego składnika kosztem majątku osobistego w rozumieniu art. 33 pkt. 10 k.r. i o lecz do swoistego uwłaszczenia, czyli uzyskania przedmiotu majątkowego bez wyzbycia się innego z majątku osobistego, a więc do majątku wspólnego małżonków na zasadzie art. 31 § 1 k.r. i o. Abstrahując od tych rozważań, w niniejszej sprawie wolą stron aktu notarialnego z 2008r. (k. 46) było nabycie do wspólnego majątku prawa do odrębnego lokalu w zamian za lokatorskie prawo do lokalu, które jak wynika z oświadczeń stron nie stanowiło przedmiotu osobistego majątku pozwanej lecz majątku wspólnego (w wyniku rozszerzenia wspólności ustawowej). Tym samym wartość darowizny – 1/2 udziału w lokalu położonym w Z. w wysokości 72.300 zł (ceny z lipca 2016r) podlega doliczeniu do substratu zachowku.

Oprócz darowizn uczynionych przez spadkodawcę na rzecz osób trzecich czyli nie należących do kręgu spadkobierców należy doliczyć darowizny dokonane na rzecz powoda. Sąd opierając się na dowodach z dokumentów ustalił, iż L. P. w 2002r. uczynił na rzecz syna darowizny w postaci pokrycia partycypacji w kosztach budowy mieszkania w G. przy ul (...), w kwocie 27.034 zł, a kwotę partycypacji po zamianie mieszkania na większe również pobrał powód. Należy przy tym wskazać, iż błędny był pierwotny podgląd powoda, iż darowizny zdziałane w 2002r. nie podlegają zaliczeniu na zachówek. Darowizny na rzecz osób z kręgu spadkobierców ustawowych podlegają bowiem zaliczeniu bez względu na datę ich uczynienia. Sąd ustalając wysokość darowizny na rzecz powoda konsekwentnie oparł się na dowodach z dokumentów. Zeznania świadków i stron w tym zakresie są dalece niespójne, darowizna na pokrycie partycypacji w kosztach budowy mieszkania była dokonana ponad 15 lat temu, a tym samym nie sposób jednoznacznie określić jakie kwoty powód otrzymał od swojej matki, jakie były rozliczenia między rodzicami powoda w zakresie wsparcia syna w uzyskaniu pierwszego mieszkania. Zeznania świadków obu stron wbrew twierdzeniom pozwanej nie wykazały również dalszych darowizn zmarłego na rzecz syna. Zaliczeniu na substrat zachowku podlega więc kwota darowizny na rzecz powoda 27.034 zł. Zaliczeniu na zasadach określonych wyżej podlega przedmiot zapisu windykacyjnego na rzecz powoda. Biegły z zakresu wyceny ruchomości określił wartość dubeltówki na kwotę 550 zł, a sztucera na kwotę 900 zł, czego strony nie kwestionowały. Powód nie otrzymał zapisu w postaci udziału w ruchomości samochodzie marki M., który został sprzedany przez śmiercią spadkodawcy i nie wchodził do spadku.

Łącznie czysta wartość spadku powiększona o wartość darowizn i zapisu windykacyjnego wynosi 462.689 zł.

Kolejnym krokiem po ustaleniu substratu zachowku jest przemnożenie otrzymanej wartości przez ułamek, który wyraża udział stanowiący podstawę do obliczenia zachowku ( $1/4$ ), co daje nam poszukiwaną wielkość, czyli wysokość zachowku ( $462.689 \times 1/4 = 115.672,25$ ), przy czym na należny powodowi zachówek należy zaliczyć wartość zapisu windykacyjnego, zwykłego oraz uczynione przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny.

Ostatnim krokiem jest więc odliczenie od ustalonej wartości zachowku kwot zapisów (zwykłego i windykacyjnego) oraz darowizny. Przedmioty zapisu windykacyjnego w postaci broni myśliwskiej stanowiły: dubeltówka i sztucera o wartości 550 zł i 900 zł według niekwestionowanej wyceny biegłego. Strony przyjęły, iż wartość zapisu windykacyjnego – trofeów myśliwskich wynosi 10.000 zł. Sąd wreszcie ustalił, opierając się na dowodach z dokumentów, iż L. P. w 2002r. uczynił na rzecz syna darowizny w postaci pokrycia partycypacji w kosztach budowy mieszkania w G. przy ul (...), w kwocie 27.034 zł, a kwotę partycypacji po zamianie mieszkania na większe również pobrał powód. Łącznie kwota zapisów i darowizn na rzecz powoda wyniosła 38.484 zł ( $900+550+10.000+27.034=38.484$ ). Tym samym wartość należnego powodowi zachowku wynosi 77.188,25 zł ( $115.672,25-38.484=77.188,25$ ), co stanowi kwotę określoną w pkt. 1 wyroku.

Sąd na podstawie art. 481 k.c. zasądził odsetki ustawowe za opóźnienie od dnia 1 września 2016r., gdyż wartość majątku spadkowego została oszacowana na poziomie cen z trzeciego kwartału (lipca, sierpnia) 2016r. Roszczenie o zachówek staje się wymagalne z chwilą określenia przez sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą staje się możliwe naliczanie odsetek za opóźnienie. Zgodnie z cytowaną uchwałą SN (7) z 26.3.1985 r. (III CZP 75/84, OSN 1985, Nr 10, poz. 147 – zasada prawna) "obliczanie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu". Stanowisko to zostało potwierdzone w licznych orzeczeniach (np. uchwała SN z 17.5.1985 r., III CZP 69/84, OSN 1986, Nr 3, poz. 24; wyr. SN z 25.5.2005 r., I CK 765/04, Legalis; wyr. SN z 4.7.2012 r., I CSK 599/11, Legalis) i nie jest kwestionowane w doktrynie. Jeśli sąd ustala zachówek według cen z chwili orzekania, a zarazem zasądziłby odsetki od chwili złożenia pozwu, jak żądała tego strona powodowa, nastąpiłoby nieuzasadnione uprzywilejowanie uprawnionego do zachowku poprzez jego wzbogacenie.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. Powód wnosząc powództwo domagała się zasądzenia kwoty 171.750 zł, Sąd uwzględnił powództwo do kwoty 77.188,25 zł, zatem powód utrzymał się z roszczeniem w 45 %. Powód był zobowiązany do uiszczenia opłaty sądowej od pozwu w wysokości 8.588 zł. Ponadto powód był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, którego wynagrodzenie wyniosło 3.617 zł. Pozwana również była reprezentowana przez kwalifikowanego pełnomocnika, którego koszty wyniosły 3.617 zł ustalone zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz



ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda koszty procesu w kwocie 3.502,90 zł obejmujące stosunkowo rozdzieloną opłatę sądową oraz koszty zastępstwa procesowego. Do rozliczenia pozostawały wydatki na opinie biegłych sądowych pokryte z funduszu Skarbu Państwa, które przy uwzględnieniu art. 83 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005r. (tekst jednolity z dnia 27 kwietnia 2010r. Dz. U. Nr 90, poz. 594 z późniejszymi zmianami) nakazano pobrać od stron w tym samym stosunku.